**דִּכְתִיב 'בַּמִּדְבָּר',** והיה צריך להיות מותר מסברא של 'נעשית מצוותו', אך כדי שלא נדרוש מ'גזירה' לאיסור, דורש את 'במדבר' להיתר (תוס' ישנים).

**לְרִבּוֹת נוֹב וְגִבְעוֹן, שִׁילֹה וּבֵית עוֹלְמִים,** שהוה אמינא שמצות שילוח השעיר למדבר היא רק במשכן, כשהיו ישראל קרובים למדבר, קמ"ל (תוס' לעיל מד, א ד"ה בשילה).

**תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲנִי ה'', אֲנִי ה' גְּזַרְתִּיו וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶן,** ואמנם בפרשה זו של מעשה יום הכיפורים לא נאמר 'אני ה'', אך בפרשה שלאחריה (ויקרא יח, ה) אמר הכתוב 'ושמרתם את חוקותי וגו' אני ה'', ומשמע לגמ' שכתוב זה מתייחס גם למעשה יום הכיפורים, שאף בו נאמרה 'חוקה' (שם טז, כט) 'והיתה לכם לחוקת עולם' (מהרש"א. אכן, לגרסת רבנו חננאל דרשה זו היא מלשון 'גזרה' האמורה בפרשת יום הכיפורים).

**מִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר מוּתָּרִין, לֹא אָמְרָה תּוֹרָה שַׁלַּח לְתַקָּלָה,** והטעם שלא אומרים להיפך, לאסור את כל האברים הנמצאים באיזור מחשש שמא הם של השעיר, ולא יבואו לידי תקלה, משום שהמוצא יכול לסמוך על הרוב שהם אינם של השעיר, ואילו הם אכן של השעיר הוא בא לידי תקלה (לקט מהרי"ט, בשם האדמו"ר מאוסטרובצא).

ויש שפירש ש'לא אמרה תורה שלח לתקלה' זה הולך על השעיר אם ישאר חי, שאילו על אבריו אפשר במוצאי יום הכיפורים ללקטן ולקוברן או לשורפן ולא יבואו להיתקל בהן [וכמו שעושים לכל איסורי הנאה, כמבואר במשנה בתמורה (לג, ב)], אך פעמים שהשעיר היה בורח, ועלולים לבוא בו לידי תקלה (גבורת ארי). [אולם יש שתמה על כך, שהלא לעיל (סו, א) מבואר, שאם השעיר לא מת ירד אחריו וימיתנו, אם כן בהכרח שהוא עדיין בקדושתו ולא נפקע ממנו שם שעיר המשתלח, ואיך יהא מותר בהנאה (חי' מרן רי"ז הלוי עמ' 42, וראה מה שכתבנו לעיל ע"א ד"ה ולא, וד"ה איבעיא)].

וסברת החולק וסובר שאבריו אסורים, אינו חולק בעלמא על סברא זו ש'לא אמרה תורה שלח לתקלה', אלא רק כאן לענין שעיר המשתלח כיון שהוא נשלח במדבר, מקום שאין בני אדם מצויים בו, אין חשש תקלה (שיח יצחק).

**יָכוֹל בֵּישׁוּב תַּלְמוּד לוֹמַר 'בַּמִּדְבָּר',** ואף שאמר הכתוב מפורשות לשלחו במדבר, היה שייך לומר שאמר הכתוב את המצוי, שבדרך כלל הרים נמצאים במדבר, קמ"ל שישלחנו דוקא במדבר (יד דוד. וראה בשיח יצחק שצריך לגרוס 'תלמוד לומר לעזאזל המדברה', שהרי הפסוק אומר מפורש שהעזאזל במדבר).

**וּמִנַּיִן שֶׁבְּצוּק, תַּלְמוּד לוֹמַר 'גְּזֵרָה'** – מנין שיש לדוחפו מצוק שהוא הר זקוף, תלמוד לומר 'גזירה', מקום חתוך (רש"י). ויש שפירש, מנין שיש לדוחפו בצוק, במקום סלע ומצודה, תלמוד לומר 'גזירה', מקום שגוזר את השעיר (רבינו אליקים).

**'עֲזָאזֵל' שֶׁמְּכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה עוּזָּא וַעֲזָאֵל,** כלומר שמכפר על החוטאים בעוון עריות, כעוזא ועוזיאל מלאכי חבלה (רש"י), שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין וחטאו בעריות (ע"פ רש"י כאן, ובבראשית ו, ב, בפי' שני, ופרקי דרבי אליעזר כב, ומדרש תנחומא שם, מד, ובן יהוידע). ויש שפירש, שהם לא חטאו, אלא ירדו במבול לנקום חטא גילוי עריות (גחלי אש [לרי"י ואלפיש] לח, מח). ואין כוונת תנא דבי רבי ישמעאל שהשעיר מכפר רק על עוון עריות וחולק על המשנה בשבועות (ב, ב) האומרת שהשעיר מכפר על כלל העבירות, אלא בא לומר שהשעיר מכפר אפילו על עוון עריות (יד דוד). ויש שפירש, שהכוונה שפרט מצוה זה שהצריכה תורה שיושלך השעיר לעזאזל, הוא מכפר על עוון עריות (דליות יחזקאל, פר' אחרי). ומה שאמרו בזבחים (פח, ב) שהמכנסיים היו מכפרים על עריות, היינו למי שראה את הכהן גדול במכנסיו [בדומה לציץ, שכתוב שכיפר על עזות מצח, וביאר הילקוט חדש (לר"י מבלזיץ, ערך בית המקדש וכלי המקדש, מו) שהכוונה למי שראה את הציץ, והטיל עליו מורא שמים], ועל אלו שלא ראוהו, העזאזל כיפר (עבודת ישראל).

**אֲכִילַת חֲזִיר.** והטעם שנקט איסור זה יותר משאר מאכלות אסורות, שכיון שאמרו (מדרש תהלים קמו; רבנו בחיי ויקרא יא, ד) שעתיד לחזור להיתרו הראשון, אף שאין הדבר כפשוטו, אך השטן מסית את ישראל שכיון שהוא עתיד להיות מותר, שיהא מותר כבר עכשיו (קרבן אשם, וראה מהרש"א המבאר באופן אחר).

**'אֲנִי ה'' חֻקָּתִיו, וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶן,** שלא זו בלבד ש'את חוקותי תשמרו' שחייבים לקיימם, אלא גם 'אני ה'' חקקתיו, ואפילו להרהר אחריהן אין לנו רשות (יד דוד).

**וְאֵין הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַמְשַׁלֵּחַ מְטַמֵּא בְּגָדִים** – אותם המלוים את המשלח אינם מטמאים בגדים (רש"י; מאירי לעיל סו, א; קרבן העדה בביאור הירושלמי כאן ה"ג), ואין הכוונה לכהן גדול, שהרי הוא ממשיך בעבודה, ואילו היה מטמא איך ימשיך בעבודתו (שיח יצחק). ויש מפרשים, שהכוונה לכהן גדול (ריטב"א; מאירי בשם 'יש מפרשים'), וכיון שהתורה מצוה עליו לעבוד, לולי המיעוט שאינו מטמא בגדים היה עובד על אף שנטמא, אבל המלוים, פשיטא שאינם מטמאים בגדים, כי מפני מה יטמאו, הלא הם אינם משלחים כלל (שפת אמת). ויש מפרשים, שהכוונה שהמשלח חלה והתמנה משלח אחר במקומו [ראה גמ' לעיל (סו, ב, ומה שכתבנו שם ד"ה חלה)], שהשני מטמא בגדים ואין הראשון ['המשלח את המשלח'] מטמא (ע"פ שפת אמת ופני משה בביאור הירושלמי).

**מִשְׁנָה. קָרְעָן וְהוֹצִיא אֶת אֵימוּרֵיהֶן,** והטעם שדוקא הכהן גדול עשה זאת, משום שהפשט וניתוח הן עבודה, אלא שכשרה בזר [והראיה, שלעיל (כז, א) מבואר שיש מקור מיוחד ללמד שהן כשרות בזר, ואילו אינן עבודה, מדוע יש צורך בפסוק מיוחד לכך]. ובתוס' לעיל [מו, ב סוף ד"ה תחילתו] כתבו, שהפשט וניתוח הן עיקר כפרה, לכן יש צורך בהן בכהן גדול, ואף שהפשט וניתוח של התמיד לא נעשו על ידו, זאת משום שרק בעבודת היום שצריכה כהן גדול מדאורייתא, גם הניתוח צריך להיעשות על ידו, מה שאין כן תמיד שעבודתו צריכה להיות בכהן גדול רק מדרבנן [כמבואר בתוס' לעיל (לב, ב ד"ה אם כן) והראשונים (שם)], על הפשט וניתוח לא גזרו (מקדש דוד קדשים כד, א, הנשאר בצ"ע).

**קְלָעָן בְּמִקְלָעוֹת** – לאחר שקרע את הפר והשעיר, הוציא את אימוריהן ונתנן במגיס, תלה את הפר והשעיר כשהם שלמים על שני מוטות, וכופפן זה תחת זה כמין קליעה (רש"י; רע"ב), ליופי (אור החמה). ולדעה זו, הניתוח [המוזכר בברייתא המובאית בגמ' להלן] שעשו להם, אין ענין שהכהן הגדול ינתח, אלא השורף אותן בחוץ ניתחן (אבודרהם, סדר העבודה). ויש שפירשו, שהיה חותך את הבשר לחתיכות גדולות, אלא שנשארו מחוברות לעור שלא הפשיטו, וחתיכות אלו היו נראים כמין קליעה (מאירי; רמב"ם עבודת יום הכפורים ג, ז), ולדעתם, הכהן גדול צריך לנתח (אבודרהם שם). והטעם שהיה חותך את הבשר, ומאידך לא הפרידן מן העור,

המשך בעמ' הבא